

Ekonomické implikácie teroristických útokov

Anotácia: Terorizmus predstavuje jednu z najvážnejších asymetrických bezpečnostných hrozieb súčasnosti. Žiaľ, dnes, aj z dôvodu prehlbujúcej sa globalizácie a efektu tzv. zmenšovania vzdialeností môže zasiahnuť kohokoľvek, kdekoľvek a kedykoľvek. Teroristické útoky spôsobujú smrť, fyzické zranenia a psychologické traumy mnohým nevinným ľuďom. Okrem toho spôsobujú obrovské materiálne škody a finančné straty na verejnom i súkromnom majetku. Zároveň prinášajú ďalšie ekonomické náklady v podobe výdavkov vyčleňovaných vládami štátov na boj proti terorizmu a na bezpečnostné opatrenia zacielené na záchranu ľudských životov a ochranu infraštruktúry. Cieľom autora príspevku je preto v súlade s princípmi bezpečnostného výskumu a s využitím relevantných výskumných metód poukázať na ekonomické dôsledky teroristických útokov, aj keď sú druhoradé.

Kľúčové slová: terorizmus, teroristické útoky, ekonomika, spoločnosť, výdavky, škody, straty.

Úvod

Bezprecedentne dynamický vývoj súčasnej ľudskej spoločnosti prináša so sebou obrovské kvantum zmien, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú životy ľudí na celej našej planéte. Množstvo zmien je pozitívnych, priaznivo pôsobiacich na človeka ako jednotlivca aj na spoločnosť ako celok, avšak na druhej strane, množstvo prebiehajúcich zmien je negatívnych, veľmi nepriaznivo pôsobiacich na jednotlivé stránky života ľudí a taktiež na fungovanie a rozvoj spoločnosti. V bezpečnostnej sfére sa napríklad podarilo značným spôsobom znížiť možnosť hrozby prepuknutia globálnej raketovo-jadrovej apokalypsy a ukončiť viaceré aktívne či zamrznuté konflikty, na druhej strane ale prepukli iné ozbrojené konflikty, pribudli iné ohniská napätia a vznikli ďalšie krízy. Dovtedajšie, predovšetkým konvenčné vojenské hrozby, boli vo veľkej miere nahradené nevojenskými asymetrickými bezpečnostnými hrozbami, z ktorých hlavne terorizmus predstavuje jednu z najvážnejších z nich.

Samotný pojem terorizmus sa síce dnes objavuje v odbornej literatúre pomerne často a veľmi frekventovane sa používa najmä v politike, v žurnalistike, v rôznych správach, reportážach či komentároch v rámci informovania prostredníctvom masovo-komunikačných prostriedkov, ale aj v bežných rozhovoroch obyčajných ľudí, avšak jeho všeobecne akceptovaná a jednotná definícia dosiaľ neexistuje. S istým nadhľadom možno dokonca uviesť, že počet definícií terorizmu zodpovedá počtu prác pojednávajúcich o terorizme.¹ V súčasnosti tak existuje a používa sa veľké množstvo rôznych definícií terorizmu, ale žiadna jednotná a ucelená definícia, na ktorej by sa medzinárodné spoločenstvo zhodlo. A to aj napriek enormnej snahe bývalého generálneho tajomníka Organizácie spojených národov, Kofiho Ananna, ktorá sa vystupňovala najmä po teroristických útokoch z 11. septembra 2001.

Príčin, prečo svetové spoločenstvo dosiaľ neprijalo žiadnu spoločnú, medzinárodne uznávanú definíciu terorizmu, je niekoľko. Rozdiely vyplývajú najmä z odlišného vnímania terorizmu predstaviteľmi štátu, masmédiami, akademickou obcou, verejnosťou, ozbrojenými a policajnými zložkami, spravodajskými službami a taktiež z rozdielnej interpretácie a chápania terorizmu v jednotlivých štátoch, či už z dôvodu kultúrnych alebo hodnotových rozdielov alebo z dôvodov rozdielneho vnímania ohrozenia terorizmom, to znamená, či sú krajiny terorizmom bezprostredne ohrozené alebo nie a ak áno, tak akú veľkú hrozbu terorizmus pre spoločnosť v danej krajine predstavuje.

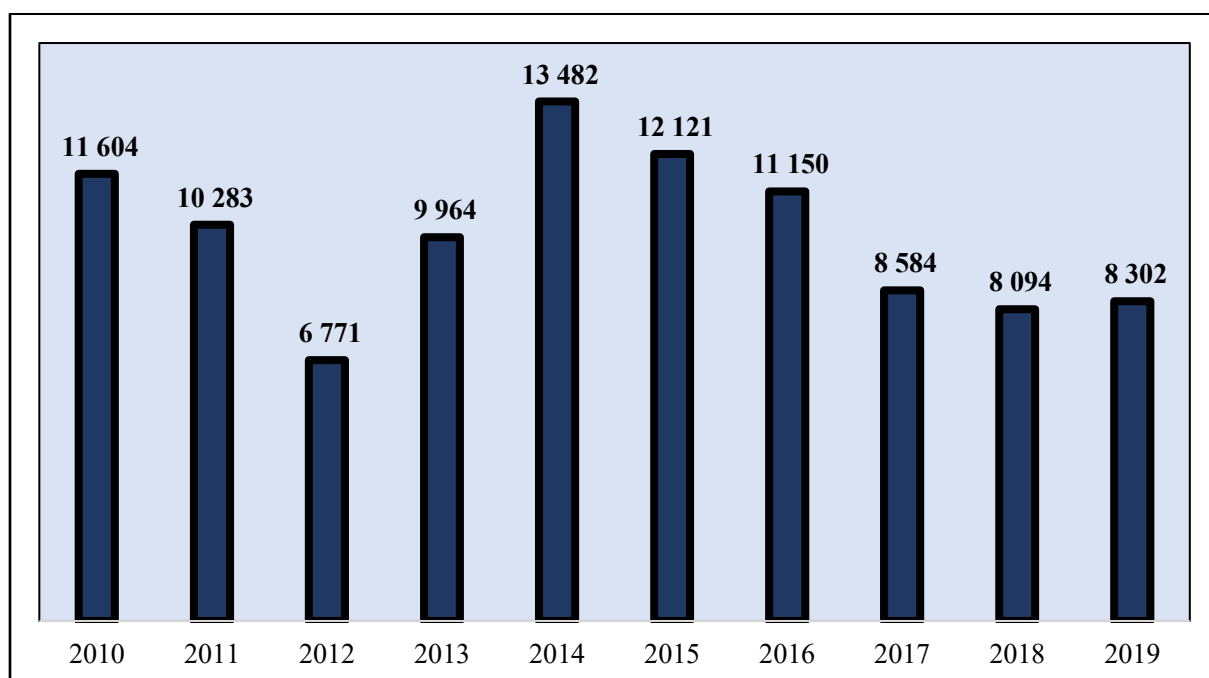
---

¹ MEISELS, T. Defining Terrorism – A Typology. In: *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 336

Ďalšou z príčin je napríklad postoj moslimských krajín, ktorých zástupcovia vytrvalo odmietajú všeobecnú definíciu terorizmu, pretože podľa nich nie je možné nazývať teroristami tých, ktorí používajú násilie v mene práva na sebaurčenie národov alebo ako nástroj odporu voči zahraničnej okupačnej sile.² Medzi ďalšie príčiny neprijatia jednotnej, univerzálnej definície patria najmä ideologické a politické dôvody. Z takejto definície by totiž mohli pre krajiny vyplývať veľmi významné právne dôsledky, a tak aj preto niekedy hľadanie definície terorizmu pripomína hľadanie Svätého grálu.³ Niektorí autori v tejto súvislosti tvrdia, že problém definície je ten istý, ako rozhodnúť, kto je terorista a kto už je bojovníkom za slobodu, teda človekom obraňujúcim práva, ktoré mu boli podľa jeho názoru odcudzené.

Napriek tomu, že používané definície sa líšia, niektoré viac, niektoré menej, väčšina z nich zahŕňa použitie alebo hrozbu použitia násilia jednotlivcami alebo skupinami s cieľom:

- vážne zastrašovať obyvateľstvo, alebo
- neoprávnené naliehať na vládu alebo medzinárodnú organizáciu, aby vykonala alebo sa zdržala vykonania akéhokoľvek činu, alebo
- vážne destabilizovať alebo poškodiť základné politické, ústavné, hospodárske alebo sociálne štruktúry krajiny alebo medzinárodnej organizácie.⁴

Graf 1 Počet teroristických útokov vo svete za posledných desať rokov

Zdroj: GTD, Statista, 2020

Teroristické *modus operandi* všeobecne spočíva v používaní nadmerného násilia na vyvíjanie tlaku na vlády, aby vyhovel ich požiadavkám. Teroristi zväčša veria, že ich násilie slúži vyšším, nadosobným cieľom a nie je iba prejavom ich zločineckých sklonov. Terorizmus sa preto zúfalo snaží, aby sa mu podkladali práve tieto vyššie ciele a aby ho tak okolie odlišovalo od bežnej kriminality. To sa mu aj zatiaľ darí.⁵

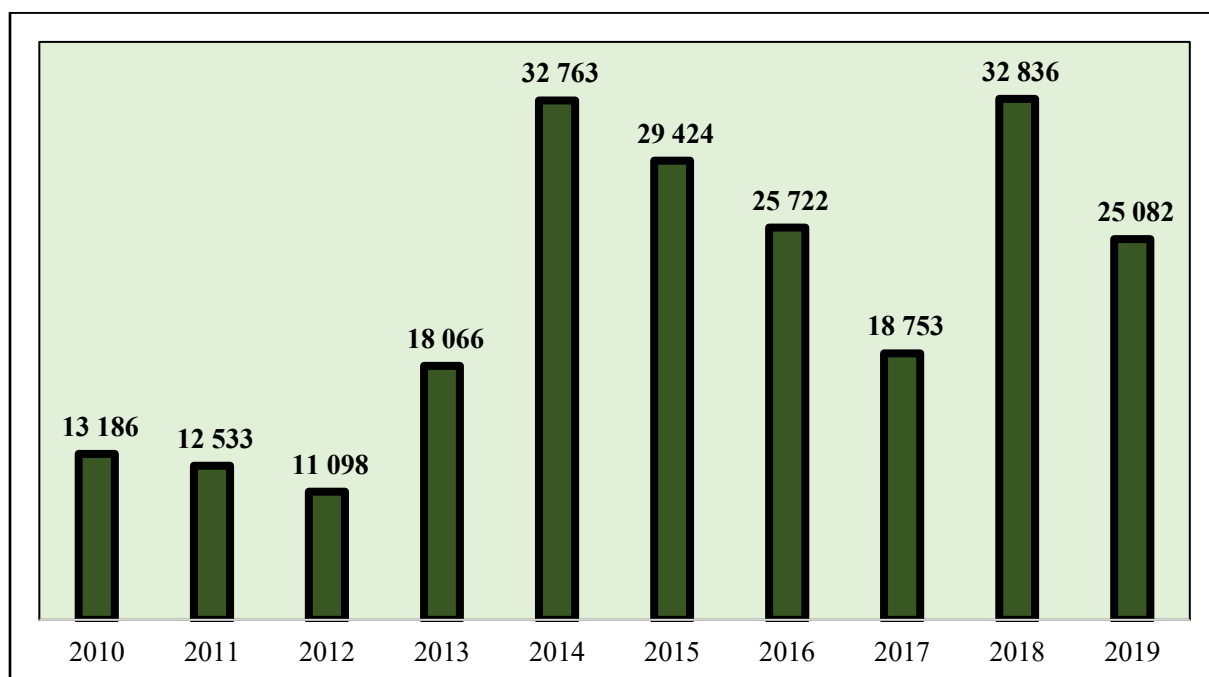
² DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. *Logika terorizmu*, s. 14.

³ GOLDER, B. – WILLIAMS, G. *What is terrorism? Problems of legal definition*.

⁴ IVANČÍK, R. – NEČAS, P. *Terorizmus: Globálna bezpečnostná hrozba*, s. 67.

⁵ MALÍČEK, V. *Problematika definície pojmu terorizmus*, s. 8.

Impulzívne a krvavé útoky sú realizované s cieľom šírenia strachu, úzkosti alebo odporu voči vládam zasiahnutých štátov.⁶ Typickým príkladom, ktorý obsahuje všetky vyššie uvedené prvky, sú teroristické útoky v New Yorku a vo Washingtone z 11. septembra 2001. Ich páchatelia boli členmi skupiny Al-Káida, ktorá bola odhodlaná prostredníctvom teroristických útokov vyvíjať nátlak na Spojené štáty americké (ďalej len „USA“), aby odsunuli svoje vojenské jednotky z Blízkeho východu (ktorý bol v tom čase jej hlavným politickým cieľom). Predmetné útoky vyústili do úmrtia takmer 3 000 ľudí,⁷ mali obrovský vplyv na finančný sektor a hlavnú burzu cenných papierov a vytvorili priame a nepriame finančné škody vo výške 80 až 90 miliárd dolárov.⁸ Veľká väčšina krajín sveta začala po týchto útokoch prijímať množstvo rôznych opatrení zameraných na predchádzanie a elimináciu terorizmu. Jedným z nich bolo to, že väčšina krajín začala vyčleňovať viac finančných prostriedkov na boj proti terorizmu.

Graf 2 Počet obetí teroristických útokov vo svete za posledných desať rokov
Zdroj: GTD, Statista, 2020

Napriek týmto investíciám vlád do bezpečnostných a protiteroristických opatrení, krvavé teroristické útoky pokračovali v nasledujúcich rokoch po celom svete. Z nich medzi najznámejšie a najtragickejšie patria útoky v Moskve v októbri 2002, v Madride v marci 2004, v Beslane v septembri 2004, v Londýne v júli 2005, v Hassan Shah v januári 2010, v Marakéši v apríli 2011, v Oslo v júli 2011, v Bostone v apríli 2013, v septembri 2013 v Nairobi, vo Volgograde v októbri a v decembri 2014, v Pešávare v decembri 2014, v januári a v novembri 2015 v Paríži, v Istanbule v januári 2016, v Bruseli v marci 2016, v Nice v júli 2016, v Berlíne v decembri 2016, v Londýne v marci 2017, v Petrohrade a v Štokholme v apríli 2017, v Manchestri v máji 2017, v Barcelone v auguste 2017, v apríli 2018 v Toronte, v decembri 2018 v Štrasburgu, v januári 2019 v Nairobi, vo februári 2019 v Kašmíre, v apríli

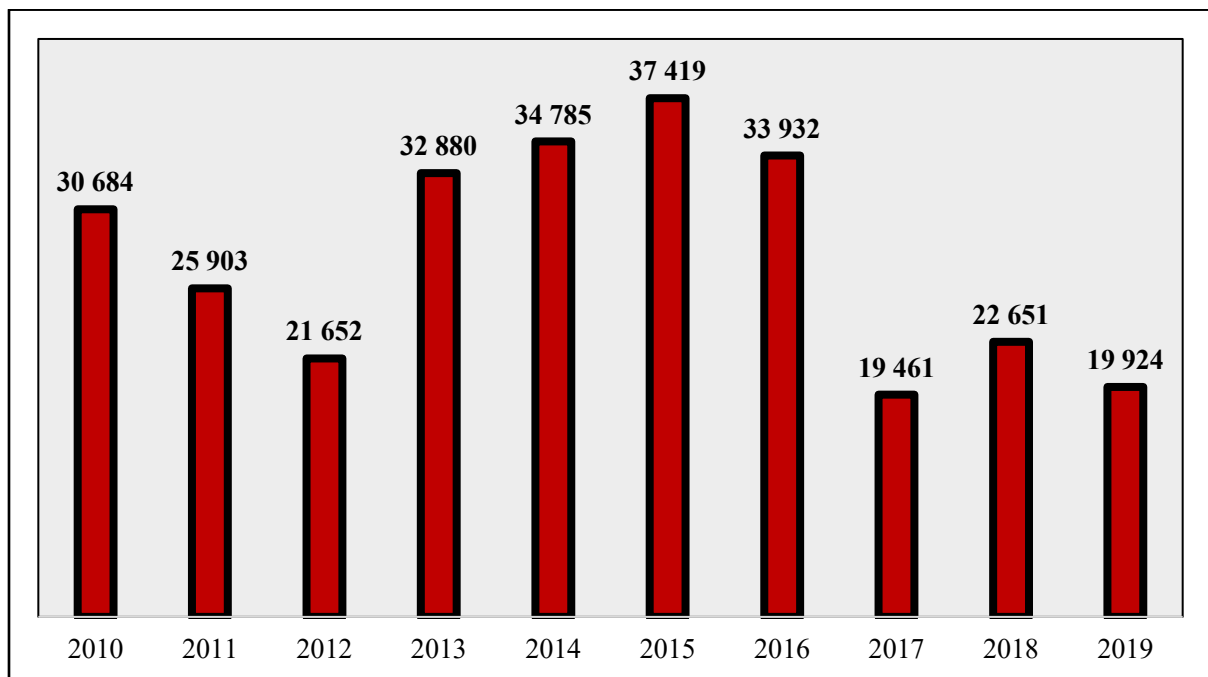
⁶ SANDLER, T. *Terrorism and counterterrorism: an overview.*

⁷ KEAN, T. H. a kol. *The 9/11 Commission Report. National Commission on Terrorist Attacks upon the United States.*

⁸ KUNREUTHER, H. – MICHEL-KERJAN, E. – PORTER, B. *Assessing, Managing and Financing extreme events: Dealing with Terrorism.*

2019 na Srí Lanke, vo februári 2020 v Hanau, v októbri 2020 v Nice a v novembri 2020 vo Viedni.⁹

Tieto, ako aj množstvo ďalších, mediálne menej známych teroristických útokov,¹⁰ potvrdzujú, že teroristické skupiny alebo teroristi ako jednotlivci pokračujú vo svojich aktivitách a vlády jednotlivých krajín musia vo vlastnom záujme naďalej vyčleňovať obrovské finančné prostriedky na podporu protiteroristických aktivít a opatrení, aby zabránili teroristom (teroristickým organizáciám) zabíjať nevinných občanov, spôsobovať im fyzické i psychické rany a utrpenie, spôsobovať značné materiálne škody a ekonomické straty a v neposlednom rade, aby im zabránili uspieť v ich politických požiadavkách.¹¹ Ekonomické škody a straty majú, pochopiteľne, priamy negatívny vplyv na ekonomickú prosperitu a rozvoj všetkých krajín, ale najväčší nepriaznivý vplyv majú hlavne na ekonomiky malých a rozvojových krajín postihnutých terorizmom.¹² Viaceré štúdie a štatistiky síce naznačujú, že vyspelé krajiny s liberálnymi demokraciami sú náchylnejšie na teroristické aktivity a sú častejším terčom teroristov, v ich prípade však ide prevažne o moderné, priemyselné ekonomiky, ktoré sú schopné a dokážu sa s teroristickými útokmi a ich následkami vysporiadať ľahšie prostredníctvom uplatňovanej finančnej a menovej politiky, rýchlych protiteroristických reakcií a transferov ekonomických aktivít.¹³

Graf 3 Počet zranených počas teroristických útokov vo svete za posledných desať rokov
Zdroj: GTD, Statista, 2020

Vyššie zmienené straty na ľudských životoch, poškodenia zdravia a psychické traumy predstavujú ten najhorší a najnegatívnejší aspekt následkov teroristických činov. Žiaľ, predstavujú niečo, čo sa nijako nedá vrátiť. Všetky materiálne škody a finančné straty je

⁹ GTD. *Global Terrorism Database*.

¹⁰ Za posledných desať rokov – 2010 až 2019 – bolo oficiálne zdokumentovaných spolu 100 355 teroristických útokov vo svete (graf 1).

¹¹ SANDLER, T. *Terrorism and counterterrorism: an overview*.

¹² SANDLER, T. – ENDERS, W. *Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an Overview*.

¹³ CARTER, D. B. *Terrorist Group and Government Interaction: Progress in Empirical Research*.

možné skôr či neskôr nejakým spôsobom nahradiť, kompenzovať, ale ľudské životy¹⁴ a zdravie následkom zranení¹⁵ spôsobených teroristickými činmi nie. To je tá najväčšia škoda, ktorú môžu teroristi spôsobiť. Cieľom tohto príspevku je však priblížiť predovšetkým rozsah materiálnych škôd a ekonomických implikácií teroristických útokov v komparácii s ekonomickými nákladmi na realizáciu protiteroristických opatrení.

1 Ekonomické dopady teroristických útokov

1.1 Najdrahšie teroristické útoky

Mnoho vedcov, akademikov a odborníkov z praxe sa snaží spočítavať škody spôsobené teroristickými útokmi. Vždy sú to však iba čísla. Je vôbec možné vypočítať škody spôsobené teroristickými útokmi? Za pokus to určite stojí. Pretože hlavným cieľom teroristov je vyvinúť tlak na vládu, aby vyhoveľa ich politickým požiadavkám, pričom využijú na to všetky dostupné prostriedky. S cieľom rýchlejšie dosiahnuť svoje ciele sa teroristi snažia zosilniť následky svojich aktivít, a tak vo väčšine prípadov neútočia iba na ľudí, ale snažia sa spôsobiť aj veľké materiálne škody na infraštruktúre daného štátu. Okrem strát na ľudských životoch a zvýšenej úrovne strachu a úzkosti tak dokážu spôsobiť spoločnosti obrovské ekonomické straty.¹⁶ V prípade útokov z 11. septembra 2001 sa ekonomické straty odhadovali na 80 až 90 miliárd dolárov.¹⁷

Predmetné teroristické činy predstavujú zároveň veľmi dobrý príklad znásobenia škôd spôsobených teroristickým útokom. Môžu totiž produkovať tzv. ekonomickú šokovú vlnu prenášanú do celého sveta prostredníctvom finančných trhov, obchodu a straty dôvery. V prípade tragických udalostí z 11. septembra 2001 náklady začínajú na poisťných stratách vo výške približne 34 miliárd dolárov (pokrývajúcich časť kapitálových strát vo výške 21,6 miliárd dolárov pre budovy a infraštruktúru), 576 miliónov dolárov na prestavbu Pentagonu a 7 miliárd dolárov na oficiálne odškodnenie obetí.¹⁸ To ale nie sú konečné náklady. Pretože útok spôsobil zvýšenú úroveň strachu a úzkosti, nikto sa už necítil bezpečne. V dôsledku toho sa zvýšila potreba zaistenia vyššej úrovne bezpečnosti, ktorá spôsobila priame hotovostné výdavky, ktoré môžu znížiť ekonomickú produktivitu, pretože vláda, organizácie a podniky začali miňať viac na ochranu životov a majetku, ako na investovanie do výskumu, nových technológií a zariadení.¹⁹

Všeobecne sa predpokladá, že náklady na teroristické útoky sa líšia, sú rozptýlené a ich spočítanie je v mnohých prípadoch veľmi ťažké. Je síce možné predvídať a vypočítať napríklad náklady na poistenie materiálnych škôd vzniknutých v dôsledku teroristických činov, ľudské životy však nemajú stanovenú cenu. Taktiež vyčíslenie narušenia ľudských práv a občianskych slobôd alebo ľudských obáv a strachu či spôsobených psychických traum je nemožné.

Napriek tomu, že 11. september 2001 bol najsmrteľnejším teroristickým útokom, aj ďalšie, menšie útoky sa výrazne dotkli príslušných krajín. Napríklad v prípade bombového útoku v Londýne sa celková výkonnosť britskej ekonomiky po útokoch znížila o 4,5 %.

¹⁴ Za posledných desať rokov – 2010 až 2019 – oficiálne zahynulo počas alebo následkom teroristických útokov vo svete 219 463 ľudí (graf 2).

¹⁵ Za posledných desať rokov – 2010 až 2019 – oficiálne bolo zranených počas teroristických útokov vo svete 279 921 ľudí (graf 3).

¹⁶ SANDLER, T. – ENDERS, W. *Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an Overview*.

¹⁷ NANTO, D. K. *9/11 Terrorism: Global Economic Costs*.

¹⁸ NANTO, D. K. *9/11 Terrorism: Global Economic Costs*.

¹⁹ LCCI. *The Economic Effects of Terrorism on London – Experiences of Firms in London's Business Community*. London Chamber of Commerce and Industry, 2005.

Odhaduje sa, že výsledný pokles cestovného ruchu mohol stáť viac ako 300 miliónov libier. Útoky v Londýne však nespôsobili ekonomické straty len vo Veľkej Británii, ale zasiahli všetky európske akciové trhy. Londýnsky akciový trh, ktorý slúžil na meranie najväčších britských spoločností na akciovom trhu, klesol o 3,85 %. Na parížskom akciovom trhu utrpel index Cac40 štyridsiatic najväčších francúzskych spoločností ešte horší výsledok a poklesol o 4 %. V Nemecku Dax stratil 3,15 %.²⁰

Skúsenosti Španielska s výsledkami vyhodnotenia bombových útokov v Madride z roku 2004 hovoria, že teroristické útoky spôsobili madridskej ekonomike stratu takmer 212 miliónov eur, čo zodpovedá 0,16 % regionálneho HDP a 0,03 % španielskeho národného HDP. To potvrdzuje, že okamžitý ekonomický rozmer teroristického útoku, ako je útok z 11. marca 2004, je – okrem ľudských katastrofických následkov – pomerne nízky.²¹

Skúsenosti Pakistanu boli naopak odlišné od ostatných krajín. Namiesto toho, aby sa pakistanská ekonomika s pribúdajúcimi rokmi zotavila, veľké i početné menšie teroristické útoky mali na ňu veľmi negatívne dôsledky. Zahraničná pomoc, vojenská pomoc, odpisy pôžičiek a lacné pôžičky výmenou za jej aktívnu úlohu vo „vojne proti terorizmu“ nepomohli. Náklady vysoko prevýšili prínosy. Podľa hrubých odhadov vlády utrpel Pakistan v dôsledku vojny proti terorizmu v období od septembra 2001 do roku 2009 celkovú stratu 45 miliárd dolárov. Negatívne dôsledky pre pakistanskú ekonomiku sa týkajú oblastí, ako je devastácia vojenskej, bezpečnostnej, sociálnej a rozvojovej infraštruktúry, strata prílevu priamych zahraničných investícií, únik kapitálu, zatvorenie priemyselných odvetví v konfliktnnej zóne a plus ich vedľajší dopad do širšej ekonomiky, podpora vnútorne presídlených osôb, strata cestovného ruchu, strata zamestnania, atď.²²

Na margo uvedeného sa dá konštatovať, že každá krajina, ktorá zažila teroristické útoky, bez ohľadu na to, aké veľké boli, každá má svoju jedinečnú skúsenosť. Okamžité malé škody môžu mať niekedy obrovské následky.

1.2 Dôsledky teroristických útokov

Dôsledky teroristických útokov sú veľmi ťažko vyčísliteľné. Všeobecne však platí, že bez ohľadu na to, aký rozsiahly je útok, jeho následky sú obrovské. Odhad dopadov teroristických útokov si vyžaduje zohľadnenie viacerých aspektov, napr. fyzického zničenia alebo poškodenia budov a infraštruktúry, strát na ľudských životoch alebo poškodeniach zdravia v dôsledku utrpených úrazov, ale tiež ekonomických dopadov vyplývajúcich z opatrení prijatých na zmiernenie škôd. Okrem toho vo vzájomne závislom hospodárskom systéme spôsobujú teroristické útoky narušenie ekonomických činností, ktoré sa môžu prejaviť aj u tých subjektov, ktoré neboli priamymi cieľmi útoku.²³ Najmä priame zahraničné investície, cestovný ruch, medzinárodný obchod a krátkodobé kapitálové toky patria medzi oblasti, na ktoré majú teroristické útoky zvyčajne najväčší dopad.²⁴

V predchádzajúcich rokoch bolo realizovaných viacero štúdií zameraných na výskum ekonomických dopadov teroristických útokov vo vyššie uvedených oblastiach. Všetky sa do určitej miery odlišujú a je možné ich vnímať z inej perspektívy. Kalkulácie ekonomických dôsledkov totiž do veľkej miery závisia od toho, ktoré položky sú do nich započítané a akým spôsobom, a taktiež od toho ako sa ich spracovatelia vysporiadali, resp. ako do nich zahrnuli

²⁰ IBCL. *Financial Impact of Terrorism on Global Economy*.

²¹ BUESA, M. – VALINO, A. – HEIJS, J. – BAUMERT, T. – GOMEZ, J. G. *The Economic cost of March 11: Measuring the direct economic cost of the terrorist attack on March 11, 2004 in Madrid*.

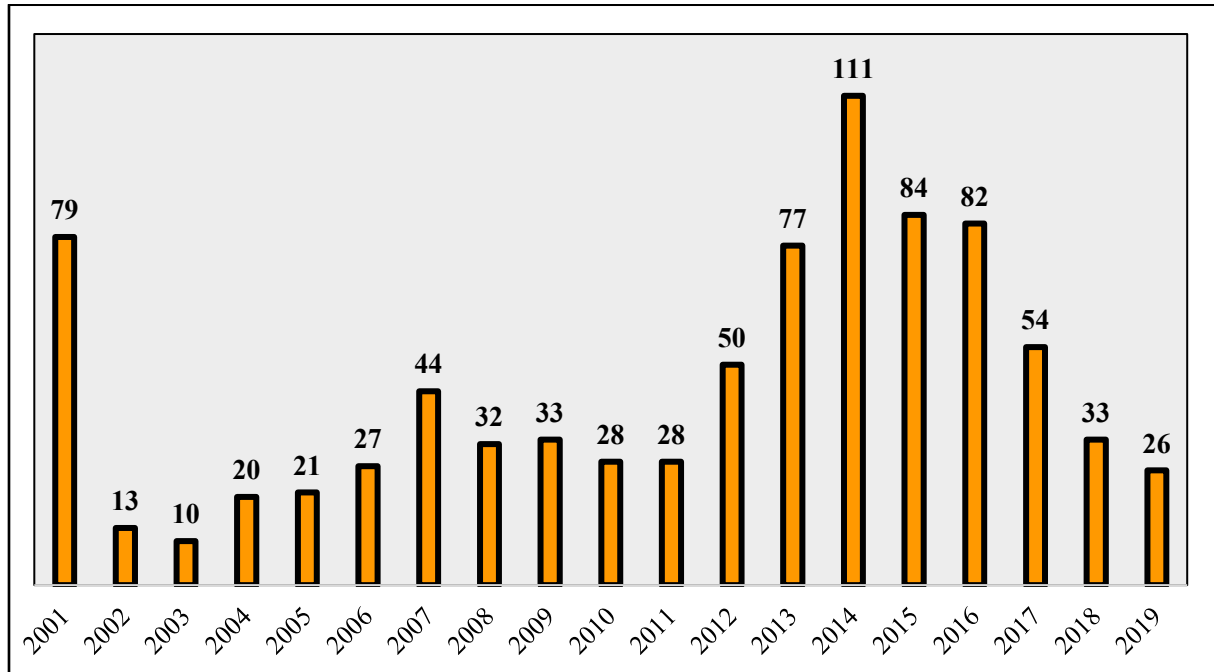
²² CRSS. *The Cost of Conflict in Pakistan*.

²³ SCHNEIDER, F. – BRÜCK, T. – MEIERRIEKS, D. *The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism: A Survey*.

²⁴ ENDERS, W. – OLSON, E. *Measuring the Economic Costs of Terrorism*.

psychologické účinky, ktoré mali a majú vykonané teroristické útoky na širokú verejnosť a na subjekty zodpovedné za riadenie spoločnosti a rozhodovanie o prijímaných opatreniach.

Inštitút pre ekonomiku a mier (Institute for Economics & Peace – IEP),²⁵ ktorý sa okrem iného zaoberá aj terorizmom, odhaduje, že ekonomické dôsledky teroristických útokov realizovaných v priebehu 21. storočia v rokoch 2001 až 2019 dosiahli čiastku 852 miliónov amerických dolárov (graf 4).

Graf 4 Ekonomické dopady teroristických útokov vo svete v 21. storočí (v bil. USD)
Zdroj: IEP, 2020

1.3 Náklady na vykonanie teroristických útokov

Teroristi zvyčajne vynaložia na prípravu a vykonanie útoku oveľa menej prostriedkov, ako je rozsah či objem škôd spôsobených samotným útokom. Ich taktika vychádza z toho, ako dosiahnuť čo najväčší vplyv pri čo najmenších investíciách. Napríklad, pokiaľ ide o bombové útoky v Londýne, správa príslušnej jednotky metropolitnej polície uvádzala, že náklady na bombové útoky v Londýne zo 7. júla 2005 dosiahli celkovú výšku asi 7 235 libier a je možné ich rozdeliť približne takto:

- konštrukcia a nasadenie zariadení: 4 600 £ (z toho skutočný materiál = 2 500 £)
- medzinárodné cestovanie: 1 810 £
- výcvik: 825 £

Rozsiahle vyšetrovanie odhalilo, že pravdepodobne všetky výdavky hradil vodca teroristickej bunky sám z bankovej pôžičky vo výške 10 000 libier a z hotovosti vo výške 4 000 libier vybratej z kreditných kariet. Po niekoľkých splátkach prestal úvery splácať a mal viac ako dosť finančných prostriedkov na financovanie útoku a na prípadné finančné zabezpečenie závislých osôb po smrti teroristov. Falošná totožnosť ani nebola potrebná.²⁶

²⁵ IEP. 2020. *Institute for Economics & Peace*.

²⁶ DILLOWAY, S. *7/7 Attack – London Bombing*.

Pre porovnanie, v prípade teroristických útokov v Madride sa predpokladá, že celkové náklady na bombový útok na madridský vlak v roku 2004 predstavovali čiastku vo výške cca 10 000 až 15 000 eur.²⁷

V prípade útokov z 11. septembra 2001 bola väčšina prevodov peňazí uskutočnená oficiálnym bankovým systémom. Al-Káida vložila do amerických bánk približne 300 000 dolárov a asi 36 000 minuli pred útokmi. Zhruba 130 000 dolárov z finančných prostriedkov, ktoré únoscovia použili, prešlo bankovými prevodmi a zvyšok bol uložený ako hotovosť. Len čo tieto prostriedky dorazili do Spojených štátov, boli uložené okrem iného na účtoch v Union Bank of California a Sun Trust Bank na Floride. Všetci únoscovia si otvorili účty v týchto amerických bankách so svojou skutočnou identitou. K svojim financiám sa dostali pomocou bankomatu a debetných kariet. Ďalších 47 600 USD bolo uložených v zámorských bankách: 9 600 USD v Saudi British Bank v Saudskej Arábii, 8 000 USD v pobočke Citibank v SAE a 30 000 USD v pobočke Standard Chartered Bank v Spojených arabských emirátoch. Dvaja z únoscov pristupovali k týmto zámorským účtom pomocou kariet Visa. Je pozoruhodné, že väčšina z týchto transakcií by vzhľadom na svoju relatívne malú veľkosť a nedostatok podozrenia na prípadných únoscov nevyvolala žiadne varovné signály ani dnes.²⁸

Všeobecne možno povedať, že teroristi a teroristické organizácie využívajú všetky možné spôsoby financovania a presunu finančných prostriedkov po celom svete. Aj preto financovanie terorizmu je oblasť, ktorá z hľadiska formy a dôsledkov prináša pre štáty stále nové a nové výzvy. A to najmä z dôvodu, že ide väčšinou o cezhraničné činnosti a vďaka moderným technológiám sa neustále modifikujú ich schémy a nástroje.²⁹ Teroristi sú veľmi flexibilní a adaptívni v porovnaní s bezpečnostnými systémami. V prenesenom zmysle slova, len čo sa jedny dvere zatvoria, okamžite nájdú nový spôsob, ako otvoriť iné dvere, čiže presunúť prostriedky tam, kde potrebujú, oficiálnymi alebo neoficiálnymi kanálmi. Sú takmer vždy o krok vpred, pretože využívajú existujúce rozdiely medzi bezpečnostnými a finančnými systémami krajín.³⁰

2 Ekonomické náklady na boj proti terorizmu

Automatickou a logickou reakciou na teroristické aktivity je snaha o zvýšenie bezpečnosti a ochrany štátu a občanov. Každá krajina má vlastný prístup k zvyšovaniu úrovne bezpečnostných opatrení. Zlomovým bodom bol opäť 11. september 2001, po ňom takmer všetky krajiny na svete začali prehodnocovať svoje bezpečnostné opatrenia a okamžite zvýšili svoje rozpočty na bezpečnosť a boj proti terorizmu.

Keďže Spojené štáty boli vystavené dovtedy najdesivejšiemu teroristickému útoku, prehodnotili všetky opatrenia v oblasti vnútornej bezpečnosti, počnúc spravodajskými, bezpečnostnými, vojenskými a medzinárodnými vzťahmi týkajúcimi sa boja proti terorizmu. Domáce výdavky na boj proti terorizmu ročne predstavovali približne 25 miliárd dolárov pred teroristickými útokmi z 11. septembra 2001. Federálne výdavky na vnútornú bezpečnosť sa následne, v priebehu desiatich rokov, zvýšili o zhruba 360 miliárd dolárov v porovnaní s výdavkami v roku 2001. Federálna vláda sa zamerala na porazenie teroristov na všetkých úrovniach: miestnej, štátnej, federálnej i medzinárodnej. Zvýšenie rozpočtu pre spravodajský

²⁷ KAPLAN, E. *Tracking Down Terrorist Financing*.

²⁸ FREEMAN, M. – RUEHSEN, M. *Terrorism Financing Methods: An Overview*.

²⁹ SABAYOVÁ, M. – PRESERÍNOVÁ, M. 2018. Vybrané riziká prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, s. 124.

³⁰ LEVITT, M. – JACOBSON, M. 2008. *The Money Trail, Finding, Following, and Freezing Terrorist Finances*.

a súkromný bezpečnostný sektor bolo okamžité a v súčasnosti dosahuje viac ako niekoľko sto miliárd dolárov.³¹

Finančné prostriedky EÚ na boj proti teroristickým hrozbám sa vyvíjajú prostredníctvom rôznych fondov a programov. Viacročný finančný rámec (ďalej len „VFR“) na roky 2007 – 2013 obsahoval program vo výške 140 miliónov EUR na „Prevenciu, pripravenosť a riadenie následkov terorizmu a iných bezpečnostných rizík“, ktorý je určený na ochranu občanov a infraštruktúry pred teroristickými útokmi. V rámci VFR na roky 2014 – 2020 je Fond pre vnútornú bezpečnosť finančným nástrojom určeným na podporu iniciatív na zvýšenie bezpečnosti v EÚ s rozpočtom v objeme 3,8 miliárd EUR, z ktorých časť smeruje na boj proti terorizmu. Na roky 2014 – 2020 má tento nástroj rozpočet vo výške 1 004 miliónov EUR (z toho 662 miliónov EUR prostredníctvom zdieľaného hospodárenia, kde jednotlivé akcie uskutočňujú členské štáty a 342 miliónov EUR prostredníctvom priameho hospodárenia Európskej komisie). Výdavky EÚ na boj proti terorizmu sa netýkajú iba tohto fondu. V rozpočte EÚ je rozložených niekoľko ďalších zdrojov financovania. Napríklad Komisia v rámci siedmeho rámcového programu pre výskum na roky 2014 – 2020 vyčlenila 1,4 miliardy EUR na výskum v oblasti bezpečnosti. Medzi ciele financovaných projektov patrilo vývoj technológií a poznatkov na zvýšenie bezpečnosti pred teroristickými hrozbami.

V kontexte s uvedeným je potrebné dodať, že EÚ neustále posilňuje aj svoj boj proti financovaniu terorizmu. V roku 2018 zaviedla prísnejšie pravidlá na boj proti financovaniu terorizmu a praniu špinavých peňazí. Týmto pravidlami sa sťažuje ukrývanie nelegálnych finančných prostriedkov pod vrstvami fiktívnych spoločností a posilňujú sa nimi kontroly rizikových tretích krajín. Tiež sa nimi posilňuje úloha orgánov finančného dohľadu a zlepšuje prístup k informáciám a ich výmena. V decembri 2019 prijala Rada strategické priority na ďalšie posilnenie rámca EÚ na boj proti financovaniu terorizmu. V máji 2020 na ne Európska komisia nadviazala akčným plánom. Určujú sa v ňom opatrenia, ktoré Komisia prijme v nadchádzajúcich 12 mesiacoch s cieľom lepšie presadzovať a koordinovať pravidlá EÚ v tejto oblasti a zároveň dohliadať na ne.³²

Záver

Aj pred 11. septembrom 2001 došlo k mnohým teroristickým útokom, ale tento bol najsmrteľnejší, najmedializovanejší, finančne najnákladnejší a úplne zmenil pohľad na terorizmus. Navyše, stalo sa to v USA, ktorých proaktívny prístup na všetkých úrovniach vyvolal aktivity, ktoré mali ďalší výrazný vplyv na vývoj globálneho bezpečnostného prostredia i vývoj samotného terorizmu. Okrem toho mali dopad aj mnohé ďalšie aktivity v ostatných sférach ľudskej spoločnosti. Teroristické činy totiž nie sú len o stratách na ľudských životoch a zraneniach, fyzických i psychických, ktoré sú bez akýchkoľvek pochybností a náznaku zľahčovania tie najvážnejšie, ale aj o nimi spôsobených obrovských materiálnych a finančných škodách a stratách. Zároveň vyvolávajú ďalšie ekonomické náklady. Napríklad útoky z 11. septembra 2001, ktoré priniesli okrem najväčšieho počtu obetí aj najväčšie finančné škody, spôsobili americkej ekonomike straty v odhadovanej výške v rozmedzí 80 až 90 miliárd dolárov.³³ V prípade útokov v Londýne sa len škody na britskom cestovnom ruchu odhadovali na asi 300 miliónov libier.³⁴

Na druhej strane aj teroristi vynaložili na naplánovanie a vykonanie svojich útokov nezanedbateľné množstvo financií. Najdrahšou akciou z tohto pohľadu je opäť 11. september

³¹ MULLER, J. – STEWARD, M. G. *Terror, Security and Money*.

³² EÚ. 2020. *Fight against money laundering and terrorist financing*.

³³ NANTO, D. K. *9/11 Terrorism: Global Economic Costs*.

³⁴ FREEMAN, M. – RUEHSEN, M. *Terrorism Financing Methods: An Overview*.

2001 s odhadovanými výdavkami cca 500 000 dolárov.³⁵ V prípade bombových útokov v Londýne boli náklady oveľa nižšie cca 14 000 až 15 000 libier a v Madride to bolo asi 10 000 až 15 000 eur.³⁶ Tieto čísla ukazujú a dokazujú, že aj s pomerne nízkymi finančnými nákladmi možno spôsobiť obrovské škody. Tie na základe kalkulácie IEP dosiahli v novom miléniu v rokoch 2001 až 2019 výšku približne 852 miliónov dolárov.³⁷

Ekonomické implikácie následkov teroristických útokov však nespočívajú len vo vyčíslení spôsobených škôd, ale aj v tom, že štáty investujú značné množstvo finančných prostriedkov do bezpečnostných a protiteroristických opatrení. Je pochopiteľné, že tieto prostriedky potom chýbajú v národných hospodárstvach na produkciu mierových statkov, na investície, výskum a vývoj, v školstve, v zdravotníctve, v poľnohospodárstve, v enviro rezorte a ďalších oblastiach spoločnosti, preto sa v tejto oblasti stále vedú diskusie o hľadaní správnych a vhodných opatrení na zabezpečenie efektívnosti vynakladaných prostriedkov, ktoré by ospravedlnili obrovský nárast výdavkov na bezpečnosť a boj proti terorizmu.

Realizované štúdie nákladov a výnosov týkajúcich sa zvýšenia výdavkov na boj proti terorizmu ukázali, že zvýšenie rozpočtov síce vedie k záchrane ľudských životov, ale nepotvrdilo oprávnenosť tak obrovských výdavkov iba na boj proti terorizmu. V tejto súvislosti je však bezpodmienečne nutné na záver uviesť, že je veľmi ťažké nájsť správnu metodiku a ukazovatele na vyhodnotenie účinnosti prijímaných opatrení a zdôvodnenie výdavkov na zvýšenie úrovne bezpečnosti ľudí pred terorizmom. A to najmä preto, že ak hovoríme o ľudských životoch, neexistuje suma, ktorá by mohla nahradiť alebo vrátiť stratené životy a zdravie.

Literatúra

- BUESA, M. – VALINO, A. – HEIJS, J. – BAUMERT, T. – GOMEZ, J. G. 2006. *The Economic cost of March 11: Measuring the direct economic cost of the terrorist attack on March 11, 2004 in Madrid*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.319.8266&rep=rep1&type=pdf>>
- CARTER, D. B. 2010. *Terrorist Group and Government Interaction: Progress in Empirical Research*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://q-aps.princeton.edu/sites/default/files/empirical_0.pdf>
- CRSS. 2015. *The Cost of Conflict in Pakistan*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://crss.pk/downloads/Reports/Research-Reports/Cost-of-Conflict-in-Pakistan.pdf>>
- DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. 2009. *Logika terorizmu*. Praha: Academia, 321 s. ISBN 978-80-200-1724-6.
- DILLOWAY, S. 2008. *7/7 Attack – London Bombing*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://www.lophamconsultancy.co.uk/London%20Bombings.pdf>>
- DUŠEK, J. a kol. 2012. *Udržiteľný rozvoj a funkce moderního evropského státu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 368 s. ISBN 978-80-8747-220-0.
- ENDERS, W. – OLSON, E. 2011. *Measuring the Economic Costs of Terrorism*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://www.socsci.uci.edu/~mrgarfin/OUP/papers/Enders.pdf>>

³⁵ KAPLAN, E. *Tracking Down Terrorist Financing*.

³⁶ BUESA, M. – VALINO, A. – HEIJS, J. – BAUMERT, T. – GOMEZ, J. G. *The Economic cost of March 11: Measuring the direct economic cost of the terrorist attack on March 11, 2004 in Madrid*.

³⁷ IEP. 2020. *Institute for Economics & Peace*.

- ENDERS, W. – SANDLER, T. 2012. *The Political Economy of Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press, 406 s. ISBN 978-0-52118-100-6.
- EU. 2001. Council Common Position of 27 December 2001 on the application of specific measures to combat terrorism (2001/931/CFSP). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0093:0096:EN:PDF>>
- EÚ. 2020. *Fight against money laundering and terrorist financing*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>>
- FREEMAN, M. – RUEHSEN, M. 2013. *Terrorism Financing Methods: An Overview*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/pdf/26296981.pdf?refreqid=excelsior%3A0297e36af4aa349a4b0b3cc4fa5478a0>>
- GOLDER, B. – WILLIAMS, G. 2009. *What is terrorism? Problems of legal definition*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://www.gtcentre.unsw.edu.au/Publications/docs/pubs/terrorismDefinitions.pdf#search=%22terrorism%20%22legal%20definition%22%20%22>>
- GTD. 2020. *Global Terrorism Database*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://start.umd.edu/gtd/>>
- HUDÁKOVÁ, M. – BUGANOVÁ, K. 2014. *Analýza súčasného systému financovania ochrany kritickej infraštruktúry*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://fbiw.uniza.sk/kritinf/aktuality/publik/085_hudakova_buganova-2014.pdf>
- IBCL. 2020. *Financial Impact of Terrorism on Global Economy*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://ibcl.lu/wp-content/uploads/2020/07/Impact-of-Terrorism.pdf>>
- IEP. 2020. *Institute for Economics & Peace*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://www.economicsandpeace.org>>
- KAPLAN, E. 2006. *Tracking Down Terrorist Financing*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/terrorist-financing/tracking-down-terrorist-financing/p10356#p4>
- KAVAN, Š. 2020. *Ochrana človeka a spoločnosti – vývoj vzdelávania v bezpečnostných témach*. Praha: NLN, 2020. 271 s. ISBN 978-80-7422-753-0.
- KAZANSKÝ, R. 2013. *Súčasný problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo UMB – Belianum, 2013. 215 s. ISBN 978-80-557-0573-6.
- KEAN, T. H. a kol. 2002. *The 9/11 Commission Report. National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://fas.org/irp/offdocs/911comm-execsumm.pdf>>
- KUNREUTHER, H. – MICHEL-KERJAN, E. – PORTER, B. 2003. *Assessing, Managing and Financing extreme events: Dealing with Terrorism*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w10179.pdf>>
- LCCI. 2005. *The Economic Effects of Terrorism on London – Experiences of Firms in London's Business Community*, London Chamber of Commerce and Industry, 2005.
- LEVITT, M. – JACOBSON, M. 2008. *The Money Trail, Finding, Following, and Freezing Terrorist Finances*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus89.pdf>>
- MALÍČEK, V. 2018. *Problematika definície pojmu terorizmu*. In: *Policajná teória a prax*, 2018, roč. 26, č. 2, s. 5-16. ISSN 1335-1370.
- MEISELS, T. 2009. *Defining Terrorism – a typology*. In *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 2009, roč. 12, č. 3, s. 331-351. ISSN 1743-8772

- MULLER, J. – STEWARD, M. G. 2011. *Terror, Security and Money*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller//MID11TSM.PDF>>
- MULLER, J. – STEWARD, M. G. 2014. *Evaluating Counterterrorism Spending*. [online]. [cit. 2021-01-19] Dostupné z: <<http://object.cato.org/sites/cato.org/files/articles/mueller-stewart-journal-economicperspectives-summer-2014.pdf>>
- NANTO, D. K. 2004. *9/11 Terrorism: Global Economic Costs*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metacrs7725/m1/1/high_res_d/RS21937_2004Oct05.pdf>
- NEČAS, P. – KELEMEN, M. 2010. *War on insecurity: calling for effective strategy!* Kiev : The Center of Educational Literature. 2010. 157 p. ISBN 978-611-01-0023-6.
- NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 166 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- SABAYOVÁ, M. – PRESPERÍNOVÁ, M. 2018. Vybrané riziká prania špinavých peňazí a financovania terorizmu. In: *Policajná teória a prax*, 2018, roč. 26, č. 1, s. 124-132. ISSN 1335-1370.
- SANDLER, T. – ENDERS, W. 2015. *Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an Overview*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <http://www.utdallas.edu/~tms063000/website/Econ_Consequences_ms.pdf>
- SANDLER, T. 2014. *Terrorism and counterterrorism: an overview*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<http://oep.oxfordjournals.org/content/67/1/1.full.pdf+html>>
- SCHNEIDER, F. – BRÜCK, T. – MEIERRIEKS, D. 2011. *The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism: A Survey*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.372923.de/diw_econsec0044.pdf>
- STATISTA. 2020. *Number of terrorist attacks worldwide*. [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <<https://www.statista.com/statistics/202864/number-of-terrorist-attacks-worldwide/>>
- TOMÁŠEK, R. 2019. Aktuálne bezpečnostné hrozby. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2019 – zborník príspevkov z 10. medzinárodnej vedeckej konferencie*, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, s. 483-492. ISBN 978-80-8040-582-3.

Key words: terrorism, terrorist attacks, economy, society, expenses, damages, losses.

Summary

Terrorism is one of the most serious security threats of present times. Unfortunately, due to deepening globalization and also due the effect of the so-called reducing the distances, it can affect anyone, anywhere, anytime. Terrorist attacks cause deaths, physical injuries, and psychological traumas to many innocent people. In addition, they cause enormous material damages and financial losses to public and private property. The automatic and logical response of national governments to terrorist activities is an effort to increase the security and protection of the state and citizens. Each country has its own approach in raising the level of security measures. After the turning point on 11 September 2001, almost every country in the world began to review their security measures and immediately increased their security and counter-terrorism budgets. The consequences of terrorist attacks are incalculable. No matter how large the attack, the consequences are enormous. Estimating the impact of terrorist attacks requires the consideration of the physical destruction of buildings and infrastructure

and the loss of human lives or abilities (injuries), as well as the economic impact resulting from mitigation measures. In addition, in an interdependent economic system, terrorist attacks cause disruption of economic activities, which may affect economic entities, which were not the direct targets of the attack. Usually foreign direct investment, tourism, international trade, and short-term capital flows are the areas most affected by terrorist attacks. Therefore, the aim of the author of the paper is, in accordance with the principles of security research and using relevant research methods, to point out to the economic consequences of terrorist attacks, even though these consequences are secondary.

*plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD.
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk*

Recenzenti: mjr. Ing. Mária Sabayová, PhD.
mjr. Ing. Marianna Presperínová, PhD.